

ний, що фактично не давав змоги зробити оцінку ефективності програми з врахуванням комплексності і суміжних витрат в інших галузях.

На наш погляд, оцінка ефективності програми повинна здійснюватись по прибутку її заходів, який передбачається отримати від них з врахуванням термінів їх можливого використання до морального старіння і заміни їх новими технічними рішеннями, новими технологіями, новими видами продукції. Що стосується суміжних витрат, то вони завжди будуть існувати. Тому питання зводиться до логічного вибору яких-небудь пріоритетних напрямків у здійсненні інвестиційних програм, обмежених по колу галузей і заходів, виходячи з поточного моменту і близької перспективи, без охоплення всього кола галузей і суміжних витрат. До того ж, в умовах ринку величина передбачуваних обсягів виробництва, витрат, що в нього вкладаються, отриманого ефекту має імовірнісний характер, хоча можливо і буде непрямо регульованою через систему податків, пільг, санкцій, кредитів і т.д. Все це змінить передбачувану картину взаємного впливу заходів інвестиційних програм на суміжні галузі за їх ланцюжками взаємозв'язків.

Порівняти ж варіанти інвестиційних програм вкрай складно, тому що питання тут вже йде не тільки про прибуток, але і про якісні зміни у виробництві, які визначаються різними варіантами і тягнуть за собою різні економічні наслідки, які підрахувати і кількісно визначити нам видається неможливим. Тут, окрім прибутку, повинна діяти логіка пріоритетно вибраних цілей і підходів до їх здійснення. Підкреслимо ще раз, що цільові інвестиційні програми не повинні бути глобальними і тривалими по їх реалізації, оскільки наслідки цих програм, як позитивні, так і негативні, не можуть бути швидко використані і усунені за допомогою як переходу до нових цільових інвестиційних програм, так і через ринок, через попит, пропозицію і вкладення приватних інвестицій у ті напрямки, які диктуються ринком.

Якщо цільові комплексні програми передбачається здійснювати на конкурсній основі різними організаціями в різних варіантах і термінах, то тут можуть бути використані коефіцієнти дисконтування, які враховують вплив ринку і факторів часу на отримання прибутку інвесторами від цих програм.

Література

1. Чистилін Д. До питання стратегії економічного зростання України// Економіка України. – 2003, № 2. – С. 52-57.
2. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій на пріоритетні напрями їх реалізації. – К.: Віра-Р, 1999. – 320 с.
3. Методика определения эффективности капиталовложений. 4-е издание. – М.: Наука, 1990. – 48 с.

УДК 332.90-21я73

Ст. викл. А.В. Івануса, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Представлено та обґрунтовано доцільність врахування екологічних аспектів в структурі процесу розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Ecological aspects of system of forming and realization of administrative decisions

It is presented and expedience of consideration of ecological aspects is led to in the structure of development process, acceptance and realization of administrative decisions.

Однією із найважливіших сфер діяльності менеджерів усіх структурних підрозділів організації є розроблення та реалізація управлінських рішень. Від ефективності процесу пошуку та формування альтернативних варіантів розв'язання управлінських проблем із врахуванням якнайбільшої кількості різнорідних чинників залежить рівень оптимальності прийнятого рішення.

Аналізуючи підходи різних авторів до процесу розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень [3-6], можна представити узагальнену схему його структури – своєрідну вихідну модель (рис. 1), яка, залежно від складності управлінської проблеми, системи чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що обумовили її виникнення, ступеня новизни тощо, набуває більш конкретного для певної ситуації характеру.

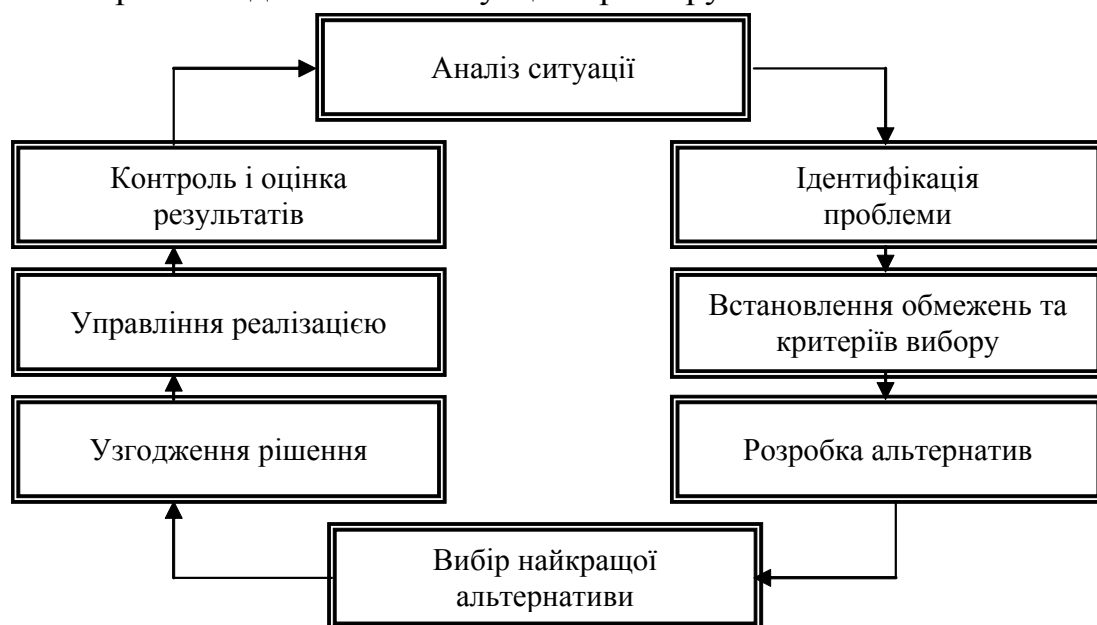

Рис. 1. Склад і послідовність етапів процесу прийняття та реалізації управлінських рішень

Кожен із етапів процесу вирішення управлінської проблеми пов'язаний із впливом низки факторів різного характеру, що обумовлює поєднання певних складових елементів в тому чи іншому управлінському рішенні. У сучасних літературних джерелах, зокрема у [1], представлено та обґрунтовано низку таких елементів: економічну, соціальну, організаційну, правову, психологічну та педагогічну складові. Вони, безумовно, мають вагоме значення і в своїй сукупності формують напрямок впливу управлінських рішень на подолання наслідків проблемної ситуації. Однак, на наш погляд, серед представлених вище складових елементів управлінських рішень відсутній ще один важливий компонент – екологічний. Адже на сучасному етапі розвитку виробничих систем близько 70 % управлінських проблем, які пов'язані з технологією

виробництва, матеріальними ресурсами, поширенням та утилізацією продукції, розташуванням виробництв, їх взаємодією із навколишнім середовищем тощо мають еколого-економічний характер. У сучасних умовах принцип сталого розвитку набуває все більш об'єктивного змісту та є незамінним елементом стратегії розвитку будь-якої організації. Саме тому, на наш погляд, необхідним і вагомим компонентом більшості управлінських рішень, який обов'язково необхідно всебічно аналізувати та враховувати, є екологічна складова.

Розглядаючи структуру процесу прийняття та реалізації управлінських рішень (рис. 1) в контексті вирішення проблем еколого-економічного характеру (а таких більшість в сучасній економічній системі), проаналізуємо можливі екологічні аспекти кожного із етапів цього процесу. Для цього представимо їх у формі коротких запитань (рис. 2). Саме вони, на наш погляд, у своїй сукупності описують сутність екологічної складової, яка обов'язково поєднується з економічними аспектами, набуваючи еколого-економічного змісту.

Рис. 2. Сутність екологічних аспектів процесу прийняття управлінських рішень

Аналіз ситуації обумовлює визначення загального характеру проблеми та можливих причин (зокрема еколого-економічних) її виникнення. Ідентифікація проблеми забезпечує відбір тих еколого-економічних та інших чин-

ників, які її породжують. На даному етапі важливо проаналізувати і виявити якомога більшу кількість ключових факторів та встановити рівень новизни проблемної ситуації.

Важливим етапом розробки управлінських рішень є встановлення обмежень та критеріїв вибору. Як відомо, економічні та екологічні складові проблеми мають протилежний зміст. Адже те, що вигідно з економічної точки зору, як правило, суперечить екологічним принципам, і навпаки. Саме тому надзвичайної ваги набуває процес встановлення компромісних еколого-економічних обмежень та оптимальних еколого-економічних критеріїв вибору.

Усвідомивши сутність еколого-економічної проблеми, необхідно виробити альтернативні варіанти її вирішення. При цьому запропоновані альтернативи повинні максимально враховувати висунуті еколого-економічні критерії та обмеження, а також сприяти найменшим еколого-економічним втратам при досягненні найбільш прийняттого загального результату.

Наступним етапом є поступове відсіювання неприйнятних альтернатив та вибір єдиного оптимального шляху розв'язання проблеми із досягненням найкращого еколого-економічного результату та можливістю практичної реалізації. Оскільки вибір, як правило, здійснюється на основі низки критеріїв, він завжди має характер компромісу. Крім цього, аналізуючи можливі варіанти рішення, керівник фактично керується прогностичними оцінками порівнюваних величин, а вони завжди імовірнісні. Тому дуже важливо враховувати фактор ризику, тобто визначати імовірність реалізації кожної альтернативи. Врахування фактора ризику призводить до перегляду самого поняття найкращого рішення: це не той варіант, який максимізує або мінімізує певний показник, а той, який забезпечує його реалізацію із високим рівнем імовірності.

Вибір найкращої альтернативи неодмінно супроводжується її узгодженням із усіма сторонами – спеціалістами, виконавцями тощо. Адже прийняття ключових управлінських рішень в організації – це колективний, а не індивідуальний процес. І надзвичайної ваги набуває усвідомлення значення даного рішення для покращення еколого-економічної ситуації не просто окремими працівниками, а організацією в цілому.

Процес вирішення проблеми не закінчується тільки вибором альтернативи. Для отримання реального еколого-економічного ефекту прийняте рішення необхідно реалізувати – визначити комплекс робіт та ресурсів, а також розподілити їх за періодами часу і відповідними виконавцями. Навіть після того, як управлінське рішення повністю реалізоване, необхідно ще перевірити його ефективність, тобто доцільність у даній ситуації. На цьому етапі проводиться визначення фактичних результатів реалізації рішення і їх порівняння із бажаними (запланованими). Таким чином визначається ступінь покращення еколого-економічної ситуації, якому сприяло розроблене, прийняте та реалізоване управлінське рішення.

Представлене вище теоретичне обґрунтування екологічних аспектів управлінських рішень у компромісному поєднанні із економічними параметрами, що обумовлює формування єдиної еколого-економічної складової, доводить її вагомість у процесі впровадження принципу сталого розвитку в систему менеджменту організацій.

Література

1. **Економічна** енциклопедія: У трьох томах. Т 1-3/ Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2002. – 364 с.
2. **Івануса А.В.** Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Конспект лекцій. – Львів: УкрДЛТУ, 2004. – 158 с.
3. **Кігель В.Р.** Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці: Монографія. – К.: ЦУЛ, 2003. – 202 с.
4. **Литвак Б.Г.** Разработка управленческого решения: Учеб. – М.: Дело, 2000. – 392 с.
5. **Сопільник О.В.** Технологія прийняття управлінських рішень: Навч. посіб. – Д.: РВВ ДНУ, 2002. – 108 с.
6. **Чуйкин А.М.** Разработка управленческих решений: Учеб. пособ. – Калининград: КГУ. – 2000. – 150 с.

УДК 331.5:339.13

Асист. О.І. Іляш¹ – Львівська КА

СИСТЕМА ФАКТОРІВ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ТОРГІВЛІ

Досліджено ринок праці торгівлі з точки зору його багатофакторності. Розглянуть систему факторів, які впливають на функціонування ринку праці сфери торгівлі. В основу запропонованої класифікації факторів функціонування ринку праці торгівлі покладено рівень їхнього відтворення.

Assist. O.I. Ilyash – Commercial Academy of Lviv

System of factors which determine the functioning of trade labour market

The article explores trade labour market in the light of its multiple-factor nature. The system of factors, which influences the formation of labour market in the sphere of trade, is researched. The level of factor renewal is taken as the basis in the suggested classification of factors of trade labour market functioning.

Фактор – це "умова, рушійна сила, причина" [1] функціонування ринку праці сфери торгівлі, яка визначає його характер або окремі риси. В основу запропонованої класифікації факторів функціонування сфери торгівлі покладено рівень їхнього відтворення, залежно від якого вони поділяються на макроекономічні, мікроекономічні та індивідуальні.

Основним показником результатів економічної діяльності на макрорівні є валовий внутрішній продукт (ВВП), який, як відомо, характеризує сукупну ринкову вартість кінцевого продукту (товарів та послуг), вироблених за певний період часу в країні. Існує пряма залежність між динамікою ВВП з рядом економічних показників: так, спад ВВП веде до спаду економічної активності, рівня зайнятості, реальних доходів населення, і навпаки – зростання ВВП спричиняє збільшення кількості робочих місць завдяки підвищенню рівня економічної активності, зростання життєвого рівня населення.

Після глибокої економічної кризи, яка тривала десять років (1990-1999), у IV кв. 1999 р. статистикою зафіксовано реальне зростання (2,6 %) ВВП. Визначена Посланням Президента України до Верховної Ради України "Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000-2004 рр." (2000 р.),

¹ Науковий керівник: проф. В.С. Марцин, д-р екон. наук